

İMPARATORLUKTAN MİLLİ DEVLETE

Erdi BATUR
E. Vali

Kuruluşundan itibaren fetihler sonucu gelişme devri yaşayan Osmanlı Devleti üç kıtada olan hakimiyeti Sultan III. Murat zamanında 19.902.000 km² yüz ölçümüne ulaşmış imparatorluk idi. Devrinde bu kadar geniş alana hükmeden devlet yoktu. Askeri yönden güçlü olan devletin, nasıl olur da teknolojik ve sanayi devrimini yakalayamaması insanı azap verecek derecede üzmektedir. Devletin eyaleti büyüklüğünde bulunan devletler bu atılımı yapıyor da Osmanlı bunu yapamıyor, insanın aklına sığmıyor.

Orta Çağ devlet modeline sahip Osmanlı İmparatorluğundan millî devlet özellikli çağdaş devlet modeline geçiş şüphesiz uzun ve sancılı olmuştur. Tarihi olayların ortaya çıkışlarında birçok nedenlerin etkileşim içinde olduğu, bütün Milletleri ilgilendiren olaylar Osmanlı Devleti'ni yaşayışını da etkilemiştir. Batıda gelişen olayların Osmanlı Devleti'ni etkilemesi karşısında ortaya atılan çözümlerini, Vatanın kurtarılması için yapılan çalışmaların çarpıcı yönlerini kısa anlatımla irdelemeye çalışacağız.

BATI DÜNYASINDA DEĞİŞMELER

Kültür, sanat, ve edebiyatta büyük atılım getiren Rönesans döneminde batı dünyası, bilim ve teknikte buluşlar, yeni ufuklar kazandırması 15-16. yüzyılda yeni keşiflere imkân vermişti. Artık yaşadığı topraklar eski dünya ile sınırlı değildi.

Çeşitli nedenler ile vatanlarını terk edip, yeni diyarlara göç ederek yerleşen, biraz da maceraperest heyecanla başlayan bu hareket, zamanla sömürgeleler meydana getirme sürecine dönmüştü. Gelişmiş ülkelerin sanayileri için gerekli olan ham maddeyi bulma ve ele geçirme ayrıcalıkları ortaya çıkmasına sebep oldu. Zaman içerisinde Asya, Afrika, Amerika'da sömürge devletler kuruldu. Dünya gelişmiş zengin ülkelerce paylaşmaya yöneldi.

Yeni kıtaların keşfi çok önemli olaydı. 18. yüzyılda İngiltere'de başlayan, enerji kaynaklarının sanayide uygulanması ile sanayi devrimine geçişte çok önemli idi. İlk olarak buhar gücünün, insan gücü yerine kullanımı, kömürün sanayiye girmesi ile kol gücü yerine makinenin etkinlik kazanmasının sonucu, ham madde ihtiyacı, sanayi devrimini gerçekleştiren ülkeleri, ham madde zengini topraklara/ülkelere yöneltti.

Kaynak: <https://www.tarihlisanat.com/ronesans/>

Bu arada ürettikleri mallar için yeni pazar araştırması da başladı. Bu hal ülkeler arası politik ilişkilerin gelişmesine sebep oldu. Bu gelişim 19. yüzyılda sanayi yönünden gelişmiş Avrupa ülkelerinin dünyanın çeşitli bölgelerinde sömürge devletler kurmasına neden oldu.

Konuyu örnek vererek açıklayacak olursak; sanayi devriminin başladığı ülke İngiltere, ihtiyacı olan ham maddeyi bulmak ve ürettiği malları pazarlamak için sömürge imparatorluğu kurmuştur. Uzak doğuda Singapur, Hong Kong, Yeni Zelanda, Hindistan, Çin, Arap Şeyhlikleri; Amerika'da Kanada; Afrika'da Güney Afrika buna örnektir.

Bunun yanında sanayi devrimini tamamlamış Fransa – İspanya – Portekiz – Hollanda – Belçika -Danimarka'yı sayabiliriz. Rusya Japon Denizi'ne kadar bölgeyi eline geçirmişti. 19. yüzyılda birliklerini tamamlayan Alman ve İtalya da sömürgeci ülkelerin yanında yer aldılar. Bu ülkeler, yayılmacı sömürge politikasını bitmek bilmeyen hırsla devam ettirdiler.

Teknolojik ve sanayi atılımlar sonucu hız kazanan yayılma siyaseti sonucunda, geniş topraklara sahip Osmanlı Devleti, yer altı ve üstü zenginlik sebebiyle hedef olmaktan kendini kurtaramadı. Gelişmiş ülkelerin ilk sırada hedefi oldu. Özellikle 19. yüzyılda içine düştüğü sıkıntılar, harplerin getirdiği sorunlar da uygun ortam hazırladı.

Kuruluşundan itibaren fetihler sonucu gelişme devri yaşayan Osmanlı Devleti üç kıtada olan hakimiyeti Sultan III. Murat zamanında 19.902.000 km² yüz ölçümüne ulaşmış imparatorluk idi. Devrinde bu kadar geniş alana hükmeden devlet yoktu. Askeri yönden güçlü olan devletin, nasıl olur da teknolojik ve sanayi devrimini yakalayamaması

insanı azap verecek derecede üzmektedir. Devletin eyaleti büyüklüğünde bulunan devletler bu atılımı yapıyor da Osmanlı bunu yapamıyor, insanın aklına sığmıyor.

OSMANLI DEVLETİNİN EKONOMİK VE SİYASİ DURUMU

Osmanlı Devleti kurulduğu tarihten dört asır sonra 1699'da Karlofça Antlaşması ile ilk defa toprak kaybına uğradı. Avrupa savaş teknolojisine ayak uyduramaması sonucu fethe dayalı gelir düşmesi ve bunun olumsuz etkileri, iç gaileler artması, keşifler olması, yeni ticaret yolları keşfi, Avrupa ülkelerine sömürgelelerden akan kaynak zenginliği Osmanlı maliyesinde yaptığı olumsuz etkiler karşısında yönetim çözüm arayışına girdi.

Osmanlı Devleti en güçlü olduğu Kanuni Sultan Süleyman döneminde Fransa'ya verdiği, ancak diğer Avrupa devletlerine vermesi ile yaygınlaşan ve her yenilgide ülke aleyhine genişleyen ayrıcalıkları getiren Kapitülasyon anlaşmalarının ağır baskısı büyük engel oluşturdu. Yabancı devlet mensubu, kazanç sağladığı ülkede, o ülke insanından

Osmanlı Devleti kurulduğu tarihten dört asır sonra 1699'da Karlofça Antlaşması ile ilk defa toprak kaybına uğradı.

daha geniş ayrıcalık kazanmış olması sayesinde gümrük ve benzeri kolaylıklar, yabancı mamul eşya ülke pazarlarında kolayca satış imkanı buluyor ve bu hal Osmanlı sanayini baltalıyordu. Giderek iç pazarlarda yabancı mamul eşyaların artması ve bunun yerli sanayi üzerinde olumsuz etkileri karşısında devlet bir takım çözüm yolları aramış, tedbir olarak gümrük vergilerini arttırılması, şirket kurma gibi çözümlere başvurulmuş. Ancak yeterli olmamıştır.

1854'te yapılan ilk borçlanma anlaşmasında Sultan Abdülmecit şu sözleri söylemiştir; *"İstikraz almak için çok uğraştım. Lakin ahval bizi istikraza mecbur etti. Bunun tediyesi varidatın artmasıyla olur"* demişlerdir.

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanlı_toplumu#/media/Dosya:Antonio_Stom_Einzig_Alwise_Mocenigo_in_Konstantinopel_1710.jpg

1875 yılına kadar yapılan borçlanma 250 milyon Osmanlı altınına ulaşmıştır. Borçlanmalar, bütçe açıklarını kapatmaya, savaş giderlerini karşılamaya kullanıldığından, yatırımda kullanılmamış ve sonuç olarak 1881 Muharrem Kararnamesi ile yabancıların borçlarının ödenmesi için Düyun-u Umumiye idaresi kurularak ödenmeye çalışılmıştır. Dış borçlanma ile birlikte yabancı yatırımların artması sonucu her alanda hizmetler yabancı şirketler tarafından görülür hale gelmiştir.

BATILI DEVLETLERLE İLİŞKİLER

19. yüzyıl sonlarında Rusya, İngiltere, Fransa Osmanlı Devletindeki gelişmeleri yakından takip ediyorlardı. Rusya açık denizlere açılma, Akdeniz'e inmeyi politik hedef olarak seçtiği için Boğazları ele geçirmeyi planlıyordu. Fransa, Osmanlı'nın Kuzey Afrika kıyılarına yerleşmeyi, ayrıca Orta Doğu planları yapıyordu.

İngiltere ise Fransa ve Rusya etkisini azaltmak için Osmanlı'nın güçlenmesini ister politika takip ederek Kırım Savaşında Osmanlı Devletini desteklemiş, ismi geçen iki devletin azınlıkları bahane ederek müdahale etmelerini önlemek üzere tüm tebaanın eşit olduğunu yazılı belge haline gelmesi için 1839 Tanzimat, 1856 Islahat Fermanlarının yayınlanmasında etkili olmuştur.

Rusya'nın Slav Birliği sağlamak amacıyla 1877-78 Osmanlı – Rus Savaşına neden olması sonunda Ayastefanos Antlaşması ile orta doğu çıkarlarının tehlikeye düştüğünü gören İngiltere, Avusturya ile birlikte itirazları üzerine Berlin'de durumun düzeltilmesi sağlanmıştır. Savaş sonunda Osmanlı'nın zayıf halinden istifade ile İngiltere kendi çıkarına uygun stratejik noktaları ele geçirmeye başlayarak 1878'de

Kıbrıs'ı fiilen almış, 1882'de Mısır'ı işgal etmiştir.

Osmanlı Devletinde Fransa ve İngiltere'ye duyulan güvensizlik 19. yüzyıl sonunda yeni bir müttefik aramaya yönlendirmiş ve Almanya ile birlik olmuştur.

OSMANLI DEVLETİNDE FİKİR AKIMLARI

Bilinen iç ve dış nedenlerle Osmanlı düşünür ve devlet adamları Sultan'a verdikleri layiha ile bir takım çözüm yolları getirmişler. Ancak, batının teknolojik buluntulara uzak düşen çözümler ordu, eğitim, hukuk vb. aktarılan düzenleme teklifleri kalıcı çözüm sağlamamıştır.

Osmanlı aydınları arasında giderek yaygınlaşan batılı fikirler bir takım kıpırdamalara yol açmış, o zamana kadar hiç söylenmemiş vatan, meşrutiyet, meclis gibi fikirler ortaya atılmaya başlanmış. Ülke dışında çıkardıkları gazete ve dergilerle bu fikirleri yaymaya başlamışlardı.

Bir kısım aydınlar da Avrupa ile ilişkileri iki noktada topluyordu. Biri dini mesele idi. Hıristiyan devletle-

rin Osmanlı Devletinin zayıflamasını, ikincisi siyasi ve ticari konularda nüfuzları altında bulundurmamak ve paylaşma istekleriydi. Fakat her çareyi arayıp kimin iş başına gelmesini isteyip sağlamış olsalar da, ya umdukları gibi çıkmadı ya da faydalı iş görmesine umumun fesadı engel oldu.

Genç Osmanlılar ülkenin her sorunları ile ilgilenmişler ve toplumu aydınlatmaya çalışmışlardır. Yönetimin borçlanma ile harcama politikalarını eleştirmişler ve bu politikanın batılı ülkelerin güdümüne sokmak üzere olduğu ifade edilerek, onlara göre tek çözüm "*çoğunluğun da sözhibi olduğu Meşrutiyet*" olduğunu söylemiştir. Örnek olarak batılı parlamenter sistemini göstermişlerdir.

MEŞRUTİYET İLANI

1854 Kırım Savaşında başlayan borçlanma politikasının yarattığı ekonomik bozukluk, 1875-76 yıllarında Devletin karşılaştığı siyasi sorunlar, inanmış bir meşrutiyetçi Mithat Paşa ve arkadaşlarını harekete geçirdi. Düşün yapısını ortaya koyan Genç

KP 136 "Yaşasın Meşrutiyet. Hürriyet, Uhuvet ve Müsavat", Garpcılar ve İslâmcılar birlikte Meşrutiyet'e sahip çıkıyorlar.

Kaynak: <https://tarihegitimi.blogspot.com/2018/07/tanzimat-donemi-ve-sonrasinda-turk.html>

Osmanlılar, Ziya Paşanın rol aldığı hareketle Sultan Abdülaziz tahtan indirilerek yerine V. Murat kısa süren Padişahlık yaptıktan sonra 1876'da "meşrutiyet ilan edeceği" sözünü veren kardeşi II. Abdülhamit tahta geçirildi. Avrupa devletleri Balkanlarda ateşkes ile ıslahat yapılması için İstanbul Konferansı toplantı halinde iken 23 Aralık 1876'da meşrutiyet ilan edilerek bu çalışmalara gerek kalmadığını bildirildi.

Osmanlı Devleti 1876 Kanun-i Esasi'sine göre devlet anayasa hükümlerine göre yönetilecekti. Halk tarafından seçilen Meclis-i Mebusan, kanunları yapacak, hükümeti denetleyecekti. Bu meclisin yanında üyeleri Padişah tarafından atanan ikinci meclis olarak Meclis-i Ayan yer aldı. Meclisi açma-kapatma yetkisi padişaha verilmişti. Dar kalıplar içinde olsa da Osmanlı Devleti ilk parlamento çalışmalarına başlamış oluyordu.

ABDÜLHAMİT DÖNEMİ

Yukarıda sözü edilen İstanbul Konferansında Hersek ve Bulgaristan'ın yeni statüleri nasıl olacağı, Avrupa ülkelerinin yapmayı düşündükleri denetime Bab-ı Ali'nin karşı gelmesi karşısında İngiliz delegesi Salisbury Padişah Abdülhamit'e sunduğu layiha Osmanlı'ya nasıl baktıklarını göstermesi bakımından ilginçtir;

"Rusya, Osmanlı Devletine karşı savaşa girecektir. Asker kadronuz çok ise de subay kadrosu ve maliyeniz savaş için yeterli değildir. Rus ordu-su Tuna'yı geçmesi üzerine Avusturya, Yunanistan ve hatta İran'ı bile işgale kalkması muhtemeldir. Hazinesiz boştur. Azınlıklar bulunduğu vilayetlerde isyan için fırsatı kaçırmayacak. Bütün bu düşmanlarla Osmanlı Devleti nasıl savaşacaktır."

sözleriyle baskıda bulunmalarına Bab-ı Ali karşı gelerek reddetmesi ile konferans dağılmıştı.

Bu arada Meclis-i Mebusan da mebuslar hükümet çalışmalarını denetleme tartışmaları oluyordu. Müslüman ve Hıristiyan milletvekilleri arasında tartışmalar da tansiyonu yükseltiyordu. Meclisin varlığından ve Mithat Paşanın kazandığı şöhretten II. Abdülhamit rahatsız olur. Bu sebeple meclisi kapatır. Diğer taraftan Mithat Paşayı sürgüne gönderir. Bu arada 1877-78 Savaşı (93 Harbi) sorunları devam etmekteydi. İngiltere – Avusturya girişimiyle Ayastefanos koşulları 1878 yılı Berlin Konferansı ile biraz yumuşatılmıştı.

Savaşın ağır sonuçları Osmanlı Devletine borç veren Avrupa ülkelerini harekete geçirip, yapılan görüşmeler sonunda 20 Aralık 1881'de yayınlanan Muharrem Kararnamesi ile Düyun-u Umumiye (Genel Borçlar) idaresi kurulmuştur. Hazine birçok gelir kaynaklarından mahrum kalıyordu. Fakat yeni borçlanmalar yine devam etti. Sultan bu borçları diğerlerinden farklı olarak bütçe açıkları ve borçların kapatılması ile askeri ihtiyaçlar, demiryolu yapımı için kullandı. Dış politikada Almanya ile yakın ilişkiler kurulunca Bağdat demiryolu işini 1903'de II. Abdülhamit fermanı ile Alman şirketine verildi.

Sonuç olarak; Uygulanan yanlış politikalar sonunda ekonomik ve sosyal sorunların birikimi, toplumda genel bir hoşnutsuzluk, bezginlik ortamı yaratmış, Sultan'ın Pan İslamist politikası da bir çözüm getirememişti.

Ülkede tarım ve sanayi batılı gelişmiş ülkelerle boy ölçüşebilecek ve rekabet edecek durumda değildi.

Maden üretimi ayrıcalıklı yabancı şirketler elinde bulunuyordu.

20. yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti ağır bir borç yükü altına girmiş, ekonomi, ticaret ve maliyesi batılıların kontrol ve denetimine girmişti.

Osmanlı İmparatorluğu devrinde insanları birleştiren nokta "Millet" olma duygusundan çok "Ümmet" olma, aynı dine mensup olma inancıydı.

MİLLİYETÇİLİK

Her milletin kendi kültür ve geleneklerine bağlı kalıp, kendi varlığını her şeyin üstünde tutarak yaşayabileceğini savunan milliyetçi görüş 18. yüzyıl sonlarında fikir akımı olarak Avrupa kültürüne girdi. Milliyetçilik akımı, özellikle çağın gerisinde kalmış, çoğunluğu emperyalist ülkelerin eski sömürgesi olan genç ülkeler açısından gerçekçi bir anlam taşımaktaydı.

Osmanlı İmparatorluğu devrinde insanları birleştiren nokta "Millet" olma duygusundan çok "Ümmet" olma, aynı dine mensup olma inancıydı. Ümmetçilik anlayışı içinde teokratik bir devlet yapısında olan Osmanlı hakimiyeti altında birçok millet ve azınlıklar da vardı. Emperyalist devletler Osmanlı Devletine bağlı Yunan, Bulgar, Sırlar gibi ülkelerde milliyetçilik duygularını devamlı körükleyip, müdahale ederek koparmaya kadar gittiler. Buna karşılık Osmanlı topraklarında ümmetçilik anlayışının yaygın kalması için ellerinden geleni de yapmışlardır. Diğer taraftan emperyalist Avrupa ülkeleri, deniz aşırı geri kalmış ülkeleri işgal edip sömürge haline getirerek, kaynaklarından yararlanıp zenginleşerek sömürge imparatorluğunu kurmuşlar. Böylece, iki yüzlü politikalarını sürdürmüşlerdir.

Bu arada Genç Osmanlılarla başlayarak Jön Türklerle gelişen milliyetçilik akımı da kendisini Osmanlı'da göstermiştir.

II. MEŞRUTİYET

Devletin içinde bulunduğu güç şartların çözümlenmemesi Genç Osmanlı ruhunu tekrar canlandırınca, gizli çalışmalar sonradan İttihat ve Terakki adını alacak, ardından da İttihad-ı Osmani kurulmasına sebep olacaktı. Kısa zamanda yayılma eğilimi gösteren dernek, yönetim tarafından haber alınınca bir kısım üyeleri Paris'e kaçtı. Devletin çeşitli kurumlarında görülen katılma hareketleri Jön Türk Hareketi ismi ile güç kazandı.

Aydın halk, ülkeye hizmet edecek vezirlerin göreve getirilmeyişini sorgulamaya başlamıştı. Kuvvetli vezirler iş başında olsa idi, ne ordu ne de donanma bu hale düşmeyip Ruslara karşı Yeşilköy'e kadar çekilme olmayacak, ayrıca Yunan'a da gereken cevap verilecekti diyerek hesap sorulsun denilmeye başlandı. Rumeli'de yapılan toplantılarda

ülke sorunlarının çözümü yönünde çeşitli görüşler açıklanıyordu.

27 Eylül 1907'de Vatan ve Hürriyet ile İttihat ve Terakki cemiyetleri birleşti. Meşrutiyetin ilanı yeterli olmaz, siyasi parti haline gelmeli ve "ne yapacak, programı olmalı" denilmeye başlandı. Birinci meşrutiyetin akıbetine uğramak istenmiyordu. Milli bir sınır çekilerek ilk defa Misak-ı Milli ismi ile savunma yapılması söyleniyor ve bu Osmanlılık siyaseti ile devlet ancak kurtarılır düşüncesi ortaya sürülüp, isteniyordu.

Artan cemiyet çalışmaları haber alınmasıyla alınan önlemlere karşı ilk hareket Makedonya'da başlayan kıpırdanma sonucu Resne de Kolağası Niyazi ve adamları dağa çıkma hareketi ile tırmanış kaydeden olaylar sonunda 23 Temmuz 1908'de Manastır'da Meşrutiyet ilan edildi. Bu gelişmeler karşısında Sultan 24 Temmuz'da, 1876 Anayasa hükümlerini yürürlüğe koyduğunu ilan etti.

Bu hareketi Rumeli İttihat ve Terakki subayları gerçekleştirmiş olduğu için subaylar "hürriyet madem ki bizim eserimizdir, o halde onun korunması da bize düşer" demişlerdir. Ancak bu görüşte olmayanlar da vardı. Mustafa Kemal "ordu muhakkak ve derhal siyasetten çekilmelidir" görüşünü savunuyordu.

SEÇİMLER

Meclise İttihat ve Terakki ileri gelenleri girmişler, bir kısmı da dış ülkelerde görev almıştı. Meşrutiyetin getirdiği düzenden memnun olmayan ve çıkarlarını yitiren zümre ile alaylı subay hoşnutsuzluğu Derviş Vahdet adlı gerici hareketi ayaklanmaya dönüştü. Hüsnü Paşa komutasında Hareket Ordusu 24 Nisan'da İstanbul'a gelerek isyanı bastırdı. Mustafa Kemal ordunun kurmay heyetinde idi. 27 Nisan'da toplanan Meclis bir fetva ile Sultan II. Abdülhamit'in yeri-

ne Veliht Reşat'ı Sultan V Mehmet unvanı ile tahta çıkardı.

Mustafa Kemal bu arada orduya dönüş yaparak çeşitli yurt içi ve dışı harp oyunlarına katıldı. Beşinci Kordolu emrinde iken gördüğü eksiklikleri belirten bir rapor hazırlayarak "bu hale bir an önce çare bulmayı" görev olduğunu ifade etmesi O'nun meslek aşkı ve sorumluluğunu gösterir somut bir örnektir. Emir-komuta yetkisine sahip olmayan kimselerin, askeri hizmetlere müdahale etmelerini, icraat yetkililerine arz etmiştir.

Harp oyunlarına katılması ona askerlik sanatı inceliklerini öğretmiş, batıda gördükleri ile mukayese etme seviyesinde komuta kademesini daha iyi değerlendirme ile devletin geleceğini daha gerçekçi bir gözle görmesine yardımcı olmuştur.

Kendi ifadesiyle askerliğin sanat yönünü seven Mustafa Kemal, İtalyanların Trablusgarp'a taarruzu üzerine birkaç arkadaşı ile Mısır tarihiyle Bingazi'ye geçmiş, oradaki başarısından binbaşı rütbesi almıştır. Vatanın muhafazası, milletin saadeti için ordunun eski Türk ordusu olduğunu dünyaya göstermek azmi ve emelini gerçekleştirip görmek isteği onu vatanperver kılmıştır.

Balkan Harbinin çıktığını Afrika'da bulunduğu sırada öğrenen Mustafa Kemal, Mısır yolu ile döndüğünde Selanik'in düştüğünü, Bulgarların Çatalca'ya dayandığı haberini alır. Ön sezileri onu acı bir şekilde haklı çıkarmıştır. Dönüşünde Bolayır'da kurulu Gelibolu ve Boğaz Mürettep Harekat Şube Md. olarak görevlendirildi. Daha sonra Sofya Ataşesi olarak görevlendirildi (27 Ekim 1913).

I. DÜNYA SAVAŞI

19.Yüzyıl boyunca süren ekonomik nedenler, sömürge çatışmaları, batılı ülkeler arasında giderek güvensizlik

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0kinci_Me%C5%9Frutiyet#/media/Dosya:Servet-i_F%C3%BCnun,_24_Aral%C4%B1k_1908.jpg

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/1-dunya-savasinin-ozel-kareleri/147591>

ortamı yaratmıştır. Almanya gücünün artmasıyla paralel yayılma ve sömürge politikası izlemesi, devletleri bloklaşmaya yöneltti. Balkanlarda ulusallaşma hareketleri, Rusya'nın yayılma ve kıskırtma hareketleri, Fransa-Almanya arasında Alsace-Lorraine sorunu, Avusturya-Sırbistan savaşına diğer devletlerin müdahale etmesi, patlama noktasına gelen ilişkilerde Saray-Bosna suikasti, arandığı bahane olmuştu.

I. Dünya Savaşı Almanya'nın Lüksemburg üzerinden Fransa'ya saldırması ile başladı. Plana göre Almanya altı hafta içinde Fransa'yı mağlup edecek, sonra Rusya'ya dönecekti. Fransa ile savaş süresince Avusturya Rusya'yı oyalayacaktı.

Almanlar savaş uzun sürünce doğuya döndüler. Çar orduları saldırıya geçerek Avusturya-Macaristan'ı durdurdu. Almanya bütün kuvvetlerini doğuya kaydırmak zorunda kaldı.

Uzakdoğu Çin'de, Alman ayrıcalıkları ile üslerini ve Pasifikteki Alman adalarını ele geçirmek isteyen Japonya için İngiliz-Alman savaşı iyi bir fırsat oldu ve 23 Ağustos'ta Almanya'ya savaş açtı.

Avrupa'daki düğümlenmeyi çözmek için yeni arayışlar içinde olan İngiltere ile Fransa, İtalya'yı, diğer

tarafa ise Almanya-Avusturya bloğu Osmanlı Devleti ve Bulgaristan'ı savaşa sokmak için hazırlık planları yapılmakta idi.

OSMANLI DEVLETİ

Meşrutiyet ilanından sonra Osmanlı Devleti 1908'den itibaren Bosna-Hersek, Afrika'da Trablusgarp ve Balkan Savaşları sonunda toprak kayıpları sebebiyle bilhassa Avrupa'da küçülmüştü. Beliren savaş karşısında hükümette savaşa katılıp-katılmama konusunda iki görüş vardı. Maliye Bakanı Cavit Bey'in grubu Almanya'ya güven duymuyor, Fransa'yı tutuyordu. İttihat ve Terakkinin güçlü ismi Enver Paşa ise "zayıflayan ve küçülen devleti diriltmek ve genişletmek, bunun yanında Pantürkist politikayı gerçekleştirmek" için Almanya yanında yer alma tarafında idi.

Sait Halim Paşa hükümeti savaşa karşı olması ve tarafsız politika izlenmesi düşüncesinde idi. 2 Ağustos 1914'te Osmanlı-Alman görüşmelerinde "Avrupa'da çatışma Almanya-Rusya savaşına dönüşürse, tarafsızlık politikasından ayrılacaktı. Almanya, Rus saldırısı olursa, bu durumda Osmanlı Devletine güvence veriyordu". Fakat savaşa karar verme konusunda yetki Enver Paşa'nın elinde idi.

Almanya Osmanlı Devleti'ne borç para vermeyi teklif ederek, yanına çekmek istedi. Savaşa girdiği takdirde her ay para vereceği önerisini getirdi. Bu antlaşmadan Başbakan Sait Halim Paşa, Savaş Bakanı Enver Paşa, İçişleri Bakanı Talat Bey dışında diğer bakanların haberi yoktu.

Mustafa Kemal'in harp başladığı günlerde düşünceleri "Alman kuvvetleri ile beraber olanlar yenilecektir". Bu dünya savaşına katılmama düşüncesine Paris elçisi olan Fethi Okyar da katılmaktaydı. Bu görüş ilgililere duyurulsa da, Enver Paşa tek başına karar verecekti.

Göben ve Breslau adlı iki Alman savaş gemisinin Enver Paşa'nın bilgisi dahilinde Karadeniz'e açılması ve Rus limanlarını topa tutması oldu-bitti ile savaşa girmiş oluyordu. Vatana hizmet aşkıyla hizmet isteyen Mustafa Kemal 2 Şubat 1915'te Çanakkale'de bulunan 19. Tümenine atandı. Araziyi incelemesinden sonra, düşmanın Kabatepe ve Seddülbahir'e çıkacakları düşünüldükçe asker hazırlık yapıldı. Sonuçta Boğazı geçemeyen düşman, çıkartma için seçtiği yer Arıburnu ve Seddülbahir bölgesi idi. Mustafa Kemal Ağustos'ta Anafartalar Grup Komutanı oldu. Boğaz boğaza süren savaşlardan sonra Conk Bayırı, Şahinsirt düşmandan temizlendi.

Çanakkale savaşları Mustafa Kemal'de, durumu çabuk kavrama, isabetli karar verme ve kararı enerji ile uygulamak yanında, sorumlu olmaktan çekinmeme davranışları ile komutanlık özelliklerini ortaya çıkarmıştır. Bu arada Mustafa Kemal'in genel durum ile ilgili raporları vardır. Cephelerden acı haberler geliyordu. Filistin ve Kudüs düşman eline geçmişti. 11 Ekim 1917'de İstanbul'a geldi. Velihaht Vahdettin'in Almanya resmi ziyaretinde refakat heyetinde bulundu. Alman komutanları ile yapılan görüşmelere katıldı.

Osmanlı İmparatorluğu varlığını korumak için I.Dünya Savaşına girmişti. Çeşitli cephelerde çarpışarak kendisinden umulandan çok bir savaş gücü harcamıştı.

Kaynak: https://www.atlasdergisi.com/gundem/ilber-ortaylidan-mustafa-kemalin-ilk-adim-karari-samsuna-istanbula-donmek-icin-cikmedi.html?doing_wp_cron=1697619994.3899750709533691406250

Padişah Sultan Reşat'ın vefatı üzerine 5 Temmuz 1918'de Padişah Vahdettin olmuştu. Hastalık izninden dönen Mustafa Kemal ikinci kez Filistin'de bulunan 7. Ordu Komutanlığına atandı. Olaylar Osmanlı aleyhine geliyordu. Enver Paşa'nın Sarıkamış, Cemal Paşa'nın Kanal Harekatı olayları ortaya çıktı. Orduyu Halep'e çeken Mustafa Kemal şehrin güneyinde İngiliz kuvvetlerini mağlup etti. Antakya çevresinde cepheyi tutan birlikler düşmanı geçirmemekte başarılı oldu. Cephe hattı bugünkü Türkiye sınır boyları idi.

Rumeli'de Bulgarlar İtilaf Devletleri ile Selanik Ateşkesini imzalayarak müttefiklerden ayrıldı. Bu hal Almanya ve Avusturya bağlantısını kesmiş oluyordu. İstanbul'da Talat Paşa istifaya etmiş (8 Ekim 1918) yerine sadrazamlığa Tevfik Paşa gelmişti.

OSMANLI DEVLETİ NE UMDU NE İLE KARŞILAŞTI

Osmanlı İmparatorluğu varlığını korumak için I.Dünya Savaşına girmişti. Çeşitli cephelerde çarpışarak kendisinden umulandan çok bir savaş gücü harcamıştı. Ne varki bu güç birlikte savaştığı Alman, Avusturya ve Bulgar toplam gücü savaşı kazanmaya yeterli gelmemişti. Karşı ittifak devletleri, savaşın ücretini Osmanlı Devletine ödetmek için daha silahların patlamasını izleyen

ilk günlerde yapmaya başlamışlardı. İmparatorluk topraklarının her devlete bir pay çıkaracak kadar geniş olması hesaplarını kolaylaştırmakta idi. Bütün sorun bunları kağıt üzerine döküp imzalamak ve savaşı kesin bir zaferle kazanmaya kalmıştı.

Düşman askeri zaferi sağlamak için uğraşırken, diplomatlar da askeri hareketlerin gelişmesine paralel olarak Osmanlı topraklarını paylaşmak üzere aralarına aşağıdaki beş gizli antlaşmayı imzalamışlardı.

1. İstanbul Antlaşması (Mart 1915),
2. Londra Antlaşması (8 Nisan 1915),
3. Sykes- Picot Antlaşması (1916),
4. Anadolu ve Arap memleketleri paylaşılması (İlkbahar 1916),
5. St.Jean de Maurienne Antlaşması (1917).

Antlaşmaların Özeti: Avrupa büyük devletlerinin "Şark Meselesi" adını verdikleri Osmanlı İmparatorluğu paylaşım sorunu görünürde kâğıt üzerinde çözülmüş oluyordu. Bu antlaşmalara göre İngiltere, Osmanlı topraklarının Anadolu dışında bulunan topraklarının büyük kısmına sahip olacaktı. Rusya İstanbul'a yerleşecek, Boğazları denetleyecek, Doğu Anadolu ve Karadeniz kıyıları-

nın büyük bölümüne sahip olacaktı. Fransa; Suriye, Güneydoğu ile Orta Anadolu'yu sömürecek. İtalya elinde bulundurduğu Oniki Ada'dan başka Antalya bölgesine yerleşecekti. Bu suretle Türkiye haritadan silinmiş olacaktı. Fakat düşündükleri gibi olmadı. Türklerin gizli paylaşma antlaşmalarını hallaç pamuğuna çevirdiğini Dünya Savaşını izleyen yıllarda göreceklerdi.

OSMANLI DEVLETİNİN MÜTAREKE İSTEĞİ

Durumun giderek kötü bir hal alması üzerine anlaşma kaçınılmaz görüldü. Meclis-i Mebusan da açılama yapan Başvekil İzzet Paşa, Wilson ilkeleri doğrultusunda anlaşma niyetlerini açıkladı. Wilson milliyet prensibi, kısaca "her milletin kaderini kendisinin tayin etmesi" gerektiği şekilde söylemdi.

Osmanlı Devletinin mütareke için ABD Başkanı Wilson'a başvurması üzerine İngiltere ve Fransa arasında gerginlik meydana geldi. İki hükümet hazırlamış oldukları koşullar üzerinde anlaşmaya varamamış, gerginlik İstanbul üzerine yürüyecek kuvvetlerin kimin komutasında bulunacağı konusundan çıkmıştı.

Daha savaş ortalarında İtilaf Devletleri, Osmanlı Devleti paylaşımı 26 Nisan 1915'te Londra gizli pazarlıkta yapılmıştı. 1916 Sykes-Picot Sözleşmesinde İngiltere-Fransa-Rusya, Osmanlı Devleti bölüşmesinde görüş birliğine varmışlardı. İtalya'ya kendi taraflarında savaşa girme ödülü olarak Antalya ve çevresi 17 Nisan 1917 St.Jean de Maurienne antlaşması ile İtalya'ya bırakılmıştı.

O yıl Rusya'da ihtilal olduğundan Rusya savaştan çekildi. İmza eksik kaldığından antlaşma geçersiz oldu.

Mütareke Hükümleri; 27 Ekim 1918'de Mondros'ta Agamemnon zırhlısında Amiral Galthrope ile Hüseyin Rauf (Orbay) Bey başkanlığında heyetler arasında görüşmeler başlamasıyla oluşturulmuş, antlaşma 30 Ekim 1918'de imzalanmıştır. Antlaşma hükümleri şöyle sıralanabilir;

1. Kara ve deniz kuvvetlerinin silahlılandırılması,
2. Boğazların açılması ve kontrolü,
3. Boşaltılacak yerler ve teslim olacak kuvvetler,
4. Uzlaşma devletlerinin denetimine bırakılacak yerler,
5. Uzlaşma devletlerinin faydalanmasına bırakılacak yerler,
6. Esirlerin ve dost devlet personelinin durumu,
7. Güvenlik tedbirleri.

MONDROS MÜTAREKESİ

Ancak, bu gizli paylaşım antlaşması daha genişletilerek 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkesi ismi ile imzalandı. Ateşkes çok ağır hükümler içeriyordu. Yalnız bir maddesini zikretmek suretiyle ağırlık derecesini belirtmekle iktifa etmek yeterli olacaktır. Ateşkes'in 7'inci ve 24'üncü maddesine göre; İtilaf Devletlerine stratejik noktaları istedikleri ve karışıklık çıktığı zaman Anadolu'yu işgal etme hakkını veriyordu. Yabancı gözlem-

Kaynak: <https://www.amazon.com.tr/Vizyon-Sanat-Atat%C3%BCrk-Mondros-Ate%C5%9Fkes-Antla%C5%9Fmas%C4%B1/dp/B07PXJZM2S>

cilere göre Osmanlı Devleti'nin yıkılışı imzalanmış olunuyordu.

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşından yenik düşünce Mondros Mütarekesini imzalamak zorunda kaldı. Buna göre; 400 bin kişilik Osmanlı Ordusundan 350 bin kişi terhis edilecek, kalanı kolluk kuvveti olarak kalacaktı. Eldeki silahlardan 40 bin tüfek, 240 makineli tüfek, 256 top bırakılarak geri kalan bütün silah ve mühimmat galip devletlere teslim edilecekti.

Ama, bunun doğuracağı ağır sonuçların bilincinde olan komutanlar, bir çok yerde teslim etmemenin yolunu buldular. İlerde düşmana karşı kullanacakları silah ve cephaneyi sakladılar.

Mondros Mütareke metnini okuyanlar Türk Milletinin içine düştüğü felaketi anladılar. İstiklalin tehlikeye gittiğini gören Kazım Karabekir Paşa o günlerde yetkilileri ikaz eden raporunda görüşlerini belirtir; "Trakya ve Anadolu esas Türk Vatanı adıyla bu hudut içerisinde toplam sırası gelmiştir. Rumeli ve Arabistan'ın bizde kalmasına artık imkan kalmamıştır. İslam ırklar bile bizden ayrılmak fikrindedir. Arnavut ve Arap'ların harici devletlerle daha

sıkı rabitaları vardır. Türk unsuriyle meskun olan yerlerin felakete düşmesine karşı şimdiden tedbirler alınması" nı önermiştir.

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşından yenik düşünce Mondros Mütarekesini imzalamak zorunda kaldı. Buna göre; 400 bin kişilik Osmanlı Ordusundan 350 bin kişi terhis edilecek, kalanı kolluk kuvveti olarak kalacaktı. Eldeki silahlardan 40 bin tüfek, 240 makineli tüfek, 256 top bırakılarak geri kalan bütün silah ve mühimmat galip devletlere teslim edilecekti.

31 Ekim 1918'de Yıldırım Orduları Komutanlığına atanan Mustafa Kemal Adana'ya giderek Von Sanders'den komutayı devraldı. Ateşkes hükümlerin tanınmayacağını bir yazı ile hükümete bildirdi. İskenderun'da İngilizlere ateşle karşılık vereceğini beyan etmekteydi.

İtilaf Devletleri ile Paris'in 3 km uzağında bulunan Sevr kentinde yapılan Barış görüşmelerini İstanbul Hükümeti 10 Ağustos 1920'de kabul etti. Ankara Hükümetine baskı yaparak kabul ettirmek için Yunanlıları harekete geçirdiler, Doğuda Ermeni saldırılarını Kazım Karabekir Paşa kuvvetleri durdurdu.

Sevr görüşmeleri Osmanlı Devletinin teslimiyet antlaşmasıdır. Üç kıtada toprakları bulunan İmparatorluğunun, düşman devletler tarafından paylaşımını ifade eden antlaşma olduğundan, azap verir derecede üzüntü yarattığı için, teffuatlı yazmaya elim varmadı.

MÜTAREKENİN KARAKTERİ

Mondros Mütarekesinin özelliği Osmanlı İmparatorluğuna son veriyordu. İmparatorluk dışında kalan Türkiye'nin paylaşılmasını sağlaması ve Osmanlı Devleti egemenliğini kısıtlaması noktasında toplanır.

Gerçek şudur ki; Mısır ve Kıbrıs I. Dünya Savaşı başında hukuk yönün-

den Osmanlı Devletinden ayrılmış, İngilizlerin eline geçmişti. Mütareke ile Arap memleketleri de fiilen Osmanlı egemenliğinden çıkmaktaydı. İmparatorluk artık tarihe karışmış görünüyordu. Ortada yalnız Anadolu Türk topraklarında Osmanlı Devleti kalmıştı.

(Bir hatırlatma olarak şu hususu belirtmek isterim. I.Dünya Savaşında yenik düşen devletlerin hepsi hayattadır. Olmayan ise Osmanlı Devleti'dir. Bu hal düşündürücüdür. Haçlı ruhu burada kendini göstermiş, asırlar öncesinden gelen öfkesi ve harbin bedelini Osmanlı'ya ödetmek istenmiştir).

MUSTAFA KEMAL PAŞA ANADOLU'DA

31 Ekim 1918'de Yıldırım Orduları Komutanlığına atanan Mustafa Kemal Adana'ya giderek Von Sanders'den komutayı devraldı. Ateşkes hükümlerin tanınmayacağını bir yazı ile hükümete bildirdi. İskenderun'da İngilizlere ateşle karşılık vereceğini beyan etmekteydi. 13 Kasım 1918'de yeni hükümet başkanı İzzet Paşa ile alınacak önlemler konusunda görüşmede bulundu.

O günlerde Anadolu'da tam bir heyecan hakimdi. Ülkenin çeşitli bölgelerinde halk işgali protesto ediyor, mitingler yaparak direniş teşkilatları kuruyordu. Mustafa Kemal İstanbul'da kaldığı günler zarfında ülke durumunu inceler, gelişmeleri değerlendirir, Meclisin feshine tanık olur, bir karara varmak ve tatbik edilmeye başlamadan evvel ne gibi çıkar yol bulunabilir kaygıları ile başka yol kalmadı noktasında geniş bir zihni değerlendirmede bulunur. Böyle düşünmesinde gayesi, beraber çalışacak grubun da başka yapılacak kalmadığı inancı içinde olması düşüncesi idi. Bunun için yapacağı görüşmeleri de düşünerek, fikri hazırlık için 5-6 ay İstanbul'da kalmıştı.

İlk önce Anadolu'da dağılmamış ve dağıtılmamış askeri yönetici-komutanlar ile görüşüp örgütlenme işine girişmiş, elde kalan kuvvetin iyi kullanılması düşünülmüş, bulunduğu bölge halkı ile yakından ilgilenilme ve çevre emniyetine önem verilmesi yönünde görüşmeler yapılmıştır.

Bir gün Harbiye Nazırı Şakir Paşa kendisini davet eder. Gittiği vakit bir şey söylemeden önüne bir dosya uzatır. "Bunu okur musunuz"der.

Mustafa Kemal Paşa dosyayı baştan sona gözden geçirir. İtilaf devletlerinin verdiği rapor özeti şu idi. "Samsun ve çevresinde birçok Rum köyleri her gün Türklerin saldırısına uğramaktadır. Hükümet bu saldırıların önüne geçmeli, oraların emniyet ve huzurunu temin etmelidir". Bu rapora bir de ultimatoma niteliğinde protesto eklenmiştir. "Eğer siz aciz iseniz, bu vazifeyi biz üstümüze alacağız" denilmekte idi. Dosyayı okuduktan sonra Harbiye Nazırı'na bakarak,

- Emriniz Paşam?
- Bu böyle midir sınırsınız?
- Sanmıyorum ama bir şeyler olma ihtimali vardır.

Harbiye Nazırı'ı asıl konuya geçerek, "böyle midir, değil midir, önce bunu mahallinde tetkikler yapmamız lazımdır. Ben Sadrazam damat Ferit Paşa ile görüştüm. Sizi münasip gördük. Gider meselenin ne olduğunu anlarsınız" teklifine "Memnunlukla giderim" diyerek cevap vermiştir.

Bu tarihi fırsatı kabul eden Mustafa Kemal, başarılı olmak için bir unvan ve yetkiye ihtiyaç olduğunu bildirdi. Erkanı Harbiye Reisi Fevzi Paşa'yı (Çakmak) arayıp bulamayınca, ikinci başkan Kazım Paşa'dan "Samsun taraflarında Rumlara yapılan saldırıları ile İngilizleri rahatsız eden direnişi kırmak, asayişli sağlamak yönünde Anadolu'da olan kıpırdamaları önlemek için tanzim edilen belgeye Doğu vilayetlerde bulunan kuvvet komutanları ile bu bölgede

bulunan sivil ve askeri makamlarına sözü geçecek şekilde tanzim edilecek Yetki Belgesini isteği üzerine, 9. Ordu Müfettişliğine atanarak, geniş yetkili görev belgesini” aldı.

Son görüşmeyi Sultan Vahdettin ile yapan Mustafa Kemal Paşa 9. Ordu Müfettişi sıfatı ile 16 Mayıs 1919’da Kurmay Heyeti ile birlikte Bandırma vapuruyla yola çıkar. Bir gün öncesi 15 Mayıs 1919’da İtilaf kuvvetleri desteğiyle Yunan kuvvetleri işgal için İzmir’e çıkmıştır.

YUNAN İZMİR’E ÇIKTI

İtilaf Devletleri I.Dünya Savaşı sırasında ve Mondros Ateşkesi imzalanmasını takiben Osmanlı Devleti’nin paylaşımı yolunda kararlara varmıştı. Savaşın yenik çıkması üzerine Wilson ilkeleri doğrultusunda iddia da bulunan Yunanlılar Rum Pontus devleti kurma hayali peşinde, büyük devletler nezdinde, girişimlerde bulunmaktaydı.

Bu hareket barut fıçısına atılan bir kıvılcım oldu. İzmir Müdafa-i Hukuk Cemiyeti hemen Redd-i İlhak Cemiyeti kurup, halkı mitinge davet etti. Hadisat Gazetesi 19 Mayıs günlü yayınında “İzmir Elden Gidiyor” başlıklı haberi ile bütün halkı, başlayan Yunan işgali karşısında birliğe ve direnmeye çağırıyordu. Balıkesir’de bulunan Kazım Özalp, halkı direnmeye davet ederek “herkes silahını alsın, asker, jandarma ne varsa muharebe edelim” çağrısında bulunuyordu.

ATATÜRK SAMSUN’DA

19 Mayıs 1919 Samsun’a kurmay heyeti ile çıkan Mustafa Kemal Paşa, bölgede güvenlikle ilgili bazı önlemler alırken ordunun ve milletin savaşa hazırlanması için ilk iş ordu ile ilişki kurmak oldu. Çünkü harp sonrası 50 bin kişiye inmiş olan askeri gücü çok iyi kullanmak gerekirdi. Görev bölgesi olan 9. Ordu Müfet-

tişliği merkezi Erzurum’da bulunan 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir Paşa ve Ankara’daki Kolordu Komutanı Ali Fuat (Cebesoy) Paşalarla bağlantı kurup, başlamış olduğu Kurtuluş Mücadelesi için görüş birliğine varıp, bu görüşme sonrası Müdafa-i Hukuk Cemiyetlerinin birleşmesinin ve Anadolu’nun güvenilir yerinde bir kongre toplamanın hazırlıkları içinde oldu.

Bunlarla yetinmeyip diğer kolordu komutanları ve sivil idarecilerle yazışmalara başladı. Üzerinde durduğu nokta, ulusal hakların korunması ve ulusun bağımsızlığının elde edilmesi için birlikte mücadele idi. Merkezi Sivas’ta bulunan 3. Kolordunun Komutanı Refet Paşa idi.

Samsun’dan sonra ilk durağı Havza oldu. 25 Mayıs- 12 Haziran tarihleri arasında buradan bütün valilere, bağımsız mutasarrıflara, ordu müfettişi ve kolordu komutanlarına gönderdiği genelgede; Yunan ilerleyişi karşısında bütün yurt sathında gösteriler yapılması, hükümete ve yabancı temsilcilere telgraf çekilerek protestoda bulunulması, ayrıca kolordulara yolladığı emirde düşmanın ülkeyi her yönden işgale girişebileceğini, bunun için en iyi mücadele az kuvvetle geniş cephe tutmanın kaçınılmaz olduğunu belirterek, eldeki düzenli kuvvetler ile halk kuvvetlerinden azami ölçüde faydalanılmasını bildirdi.

Bu Mustafa Kemal’in genel bir değerlendirme yaptıktan sonra eldeki imkanlar ile çizdiği ilk savunma programı idi.

İstanbul Hükümeti giderek artan yabancı devlet baskıları karşısında Mustafa Kemal Paşa’yı geri çağırdığı günlerde bu daveti ret ederek Havza’dan ayrılıp, 12 Haziran 1919’da Amasya’ya geçti. Artık bir kurulla mücadeleyi sürdürmeye karar verilerek Temsilciler Kurulu kuruldu. 22

İstanbul Hükümeti giderek artan yabancı devlet baskıları karşısında Mustafa Kemal Paşa’yı geri çağırdığı günlerde bu daveti ret ederek Havza’dan ayrılıp, 12 Haziran 1919’da Amasya’ya geçti.

Haziran’da Anadolu’nun asker-sivil bütün idarecilerine Amasya Genelgesi gönderildi. Kısa olarak Genelge;

1. “Yurdun bütünlüğü, ulusun bağımsızlığı tehlikededir. Hükümet merkezimiz İtilaf Devletlerin denetimi altında kuşatılmış bulunduğundan üzerine almış sorumluluğu yerine getirememektedir”...
2. Doğu illerimiz adına 10 Temmuz’da Erzurum’da toplantı yapılması kararlaştırılmış olup, seçilmiş üyelerin hazır olmaları...
3. Ulusal Hakları Savunma Dernekleri ve belediye başkanlıkları ve sair ile seçilmeleri, yola çıkarılmaları hakkındaki yüksek yurtsever aracılığını ve adları ile yola çıkış tarihlerinin bildirilmesini rica ederim”.

Atatürk, topyekün savaşta önce iç isyanları bastırıp sonra kuvay-ı milliye'nin yerine düzenli orduya geçilmesi gerektiği ve sonra düşmana karşı silahlı mücadeleye geçilmesi kararı ile hareket edilip, düzenli ordu çalışmalarına hız verdi.

Altında Mustafa Kemal Paşa, Rauf Bey, Refet Bey, Ali Fuat Cebesoy'un imzalarının bulunduğu belge gerçek- te bir "İhtilal Bildirisi" niteliğinde idi.

Bundan sonra Anadolu mücadelesinde teşkilatlanma ile ilgili faaliyet ve hareketi bir önceki İdarecinin Sesi Dergisinde çıkan yazımızda değinildiğinden, tekrarından sarf-ı nazar ediyorum.

İstanbul Hükümeti tarafından Anadolu hareketini boğmak için düzenlediği entrikalara, İngilizler de aynı oyun içinde idiler. 19 Mayıs'ta başlayan Anadolu sivil-asker örgütlenmesi Sivas Kongresi ile perçinlenmiş oluyordu. İstanbul Hükümeti karşısında artık hakim olamadığı bir güç vardı.

İngiliz Yüksek Komiseri 10 Ekim 1919 raporunda; "Mütarekeyi imzalayan yerine başka bir Türkiye doğduğunu" belirtiyordu. Artık güç Anadolu'ya geçmişti. 16 Mart 1920'de İstanbul, İtilaf Devletlerince işgal edilmesinden sonra direnme bilinci hız kazandı. Anadolu'ya silah, cephane ve adam kaçırarak, gizli bilgi aktararak yer altı örgütleri kuruldu. Batı Anadolu'da Yunan işgaline karşı çeteler kurulmaya başlanıyordu.

Kaynak: <https://www.olaymedya.com/haber/13253293/ilk-duzenli-turk-ordusu-hangi-hukumdar-tarafindan-kurulmustur>

("Mustafa Kemal Paşa Samsun'da başlayıp Amasya-Erzurum-Sivas'a çıkan, sonra Ankara'ya, oradan İzmir'e ulaşan Zafer Yolculuğunda Türk Milletinin ve kendi talihi ile boğuştu, kaderini dokudu ve onun kaderi sonra Türk Milletinin kaderi oldu. 29 Ekim 1923'te Türkiye Cumhuriyeti kuruldu".)

DÜZENLİ ORDU VE ZAFERE DOĞRU

Atatürk, topyekün savaşta önce iç isyanları bastırıp sonra kuvay-ı milliye'nin yerine düzenli orduya geçilmesi gerektiği ve sonra düşmana karşı silahlı mücadeleye geçilmesi kararı ile hareket edilip, düzenli ordu çalışmalarına hız verilerek Batı Cephesi Kuva-yı Milliye birliklerine düzen verildi. Azimli çalışma sonucu düzenli ordu ortaya çıktı. Doğuda Kazım Karabekir komutasındaki güçler Ermenileri, Güneydoğuda Ali Fuat Cebesoy İngilizleri, Batıda I. ve II. İnönü Savaşlarında Türk askeri, silah, cephane bakımından çok üstün olan düşman Yunan kuvvetlerini yendi. İnönü Savaşları sonucunda Albay İsmet, generalliğe yükselmişti.

Millet meclisinde yapılan gizli celseler sonucu, kökten bir karar alınarak, Başkumandanlık Kanunu çıkınca, Meclis yetkilerini geçici bir süre Mustafa Kemal Paşa'ya devretti. Milli

mücadele tarihimizde yeri çok büyük olan Tekalif-i Milliye Kararnameleri hemen on bölüm halinde yayımlandı. Millet, devletine karşı yükümlülük telakki edip, kabul ederek, Asker giymi için her türlü giysi ve levazimat ile nakli varı-yoğununu, istekli ve gönüllü olarak zafer emrine verdi.

Diğer taraftan düşmana saldırı için büyük savaşa hazırlıkları, haber alma gücünü yanılığa uğratarak, tam bir gizlilik içinde yürütülüp, basına Çankaya'da çay ziyafetinden bahsedilerek, o günün gecesi Mustafa Kemal Paşa, Genel Kurmay Başkanı Fevzi Paşa, ordu komutanları Yakup Şevki ve Nurettin Paşalar, Batı Cephe Komutanları İsmet ve Refet Paşa'lar cephede bulunuyordu. 26 Ağustos 1922'de başlayan saldırı mevzilerdeki Yunan direnişini kırdı ve 30 Ağustos'ta Büyük Taarruz ile Başkumandanlık Meydan Savaşı zaferle son buldu. Ertesi gün komutanlarla durum değerlendirmesi yapıldığında düşmanın izlenmesi kararı alınarak hedef gösterildi ve ünlü emir verildi.

"Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!.."

Yabancı konsolosların görüşme isteğine verilen cevap bir gerçeği, güveni, inancı dile getiriyordu.

Mustafa Kemal Paşa "9 Eylül'de Nif'te görüşelim" diyordu.

LOZAN KONFERANSI

Milli Kurtuluş Mücadelesinin amacı; ömrünü tamamlayarak savaşa beraber yıkılan, dağılan ve her taraftan istilaya uğrayıp Batı sömürgeciliğın iştahına konu olan Osmanlı İmparatorluğu enkaz ve yıkıntısından Türk olan kısmı kurtarıp yeni ve Millî Devlet kurmaktır.

Ermenilere karşı kazanılan zafer, Türk askerinin Gümrü'ye girişı, 3 Aralık 1920 tarihli Gümrü Antlaşması, Millî Mücadele gücünü yalnız Sovyetlere göstermekle kalmamış, millî hareketin gücünü Batılılara da anlatmak istemiştir. Bunun arkasından Yunanlılara karşı I. İnönü Zaferi kazanılmış ve daha sonra kazanılan II. İnönü Savaşı Millî Mücadelenin dönüm noktası olmuştur.

23 Ağustos- 13 Eylül 1921 Sakarya Meydan Muharebesi Türk Millî Mücadelesinin gücünü bir daha ortaya koydu ve 20 Ekimde Fransa ile Ankara İtilafnamesi imzalandı ve bununla Fransa ile savaş hali sona erdi. Bu antlaşma ile TBMM Hükümeti ve Millî Kurtuluş Mücadelesi büyük bir Batılı devlet tarafından ilk defa tanınmış oluyordu.

İtalya daha öce Anadolu'dan çekildiğine göre, geriye biri küçük, biri büyük iki devlet Yunanistan ile İngiltere kalıyordu. 30 Ağustos Büyük Zafer'in, bu iki devleti karşı karşıya bıraktığı hezimet, bunlara da gerçeği sert bir şekilde göstermiş oluyordu.

Yedi düvele karşı kazanılan bu zaferlerden sonra Lozan Barış görüşmelerine Türk Heyeti Dışışleri Bakanı İsmet Paşa başkanlığında katılmıştı. 20 Kasım 1922'de toplanan Konferans iki bölümde gerçekleşti. 100 Yıllık hesaplar konferans masasına gelirken çok çetin geçen görüşmelerden sonra 24 Temmuz 1923'te antlaşma metni imzalandı. Avrupa basını Türk mucizesi diye adlandır-

Kaynak: <https://acikradyo.com.tr/editorden/5-baslikta-lozan-antlasmasinin-onemi-10-lozan-yanina-10-yanit>

dığı 1919-1922 arası gelişmeleri değerlendirmesi "Bütün olumsuz şartlara rağmen Mustafa Kemal Paşa parasız, pulsuz, yalnız kendisinin yaratıcılığına, irade ve kudretine ve I. Dünya Savaşı zaferleri ile Türk Milleti içinde kazandığı sevgi, saygı ve nüfuza güvenerek, bir devlet kurmaya kalkıştı. Türk Milletini bu amaçla etrafında topladı. Para buldu, malzeme buldu ve üç buçuk sene sonunda tam bir başarı elde etti". deniliyordu.

Artık yeni bir meclis oluşması, yeni Türk Devleti'nin çağdaş bir görünümde olabilmesi için toplumsal ve kurumsal değişmeler gündeme gelme zamanı başlıyordu.

Lozan Görüşmeleri:

Kısaca bahsederek, bu görüşmelerin ne kadar zor ve çetin geçtiğini belirtmek istiyorum. Lozan müzakerelerinin I. Bölümünün kesilmesine sebep; tam bağımsızlığa engel olan Kapitülasyonlar, Boğazların emniyeti, Musul gibi önemli konulardı.

Dışışleri Bakanı İsmet Paşa Lozan'a 14 maddelik hükümet talimatı ile gitti. Bunlardan biri Irak sınırı idi. Süleymaniye, Kerkük ve Musul Livaları üzerinde durup, Türkiye sınırları içerisinde olması istenecekti. 20 Kasım 1922'de başlayan Lozan Barış Konferansı'nda

Avrupa basını Türk mucizesi diye adlandırdığı 1919-1922 arası gelişmeleri değerlendirmesi "Bütün olumsuz şartlara rağmen Mustafa Kemal Paşa parasız, pulsuz, yalnız kendisinin yaratıcılığına, irade ve kudretine ve I. Dünya Savaşı zaferleri ile Türk Milleti içinde kazandığı sevgi, saygı ve nüfuza güvenerek, bir devlet kurmaya kalkıştı. Türk Milletini bu amaçla etrafında topladı. Para buldu, malzeme buldu ve üç buçuk sene sonunda tam bir başarı elde etti". deniliyordu.

Esaret altına girmemiş bir milleti yeniden harekete geçirmek için ilk adımı namüsaıt şartlar altında atan Mustafa Kemal Paşa, bir süre sonra emsali görülmemiş başarıya imza atarak herkesin takdirini kazanarak Anadolu'nun yiğit evlatlarına lider oluyordu.

Musul konusu 6 gün sonra gündeme geldi. İsmet Paşa ile İngiliz Dışişleri Lord Curzon baş başa Irak sınırı konusunu konuştu. İsmet Paşa Musul üzerinde durup Musul'u istedi. Curzon reddetti. Musul konusu karşılıklı muhtıra vermeye kadar uzandı.

İngilizler Musul'dan petrol payı vermeyi teklif etti. İsmet Paşa "Bizim için Musul vatan meselesi, İngiltere için petrol meselesidir" cevabını verdi. Lozan Konferansında İsmet Paşa uzun bir konuşma yaparak Musul'un geri verilmesini istedi. Türk tezini; Etnografik, siyasal, tarihî, coğrafi, ekonomik, askeri ve stratejik nedenlere dayandırdı.

Tarihte "Türkiye Cumhuriyeti" olarak yerini alacak devlet, 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi kurulması ile doğdu.

Lord Curzon konuyu Milletler Cemiyetine yollamayı önerdi. Müttefikler, Lozan'da Türk Heyeti'ne ağır bir barış antlaşması projesi sundu. Reddedilince kızgın Curzon apar topar Londra'ya gitti. Konferansa ara verildi.

Sonuçta, Musul konusu Lozan'da müzakere dışı bırakıldı. Türkiye ile İngiltere 12 aylık süreçte anlaşmazsa, sorun Milletler Cemiyeti'ne götürülmesine karar verildi. İngiltere ile İstanbul'da 19 Mayıs, 5 Haziran ve 6 Ağustos 1924'de üç toplantı yapıldı. İngilizler Musul'u vermeyi bırakın, Hakkari'yi istedi. Sorunu Milletler Cemiyeti Konseyi'ne götürdü. Arkasından bir gün sonra Hakkari bölgesinde İngiliz destekli Nasturi ayaklanması çıktı. İngiliz uçakları havadan destek verdi.

Milletler Cemiyeti 20 Eylül 1924'de Musul konusunu görüştü. Musul'da plebisit / oylama ile çözüm istedi. Milletler Cemiyeti Komisyonu, Musul bölgesinde halkın Türkiye'ye mi, Irak'a mı katılmak istediğini anlamaya çalıştığı sırada Doğu Anadolu'da, arkasında İngilizlerin olduğu ve teşvik ettiği Şeyh Sait İsyanı başladı.

Bu İngiliz oyunu ile Musul Türkiye'den koparıldı. Sadece petrolden yüzde 10 pay verildi. Sonra onu da ödemediler. Kars, Ardahan ve Hatay'ı tek kurşun atmadan anavatana katan, Boğazlar sorununu halleden Atatürk, Musul'un alınmasını da vasiyet etti. İkinci Dünya Savaşı buna fırsat vermedi. Görüldüğü üzere Konferans görüşmelerinde hemen her konuda İngilizler karşımıza çıkmıştır. Türkler de bu tavrı hiç unutmamıştır.

CUMHURİYET KURULUŞUNA GİDEN YOL

Yıkılmış Osmanlı İmparatorluğu küllerinden bir devlet oluşturabilmek kolay değildi. Avrupa'nın nerede ise bütün devletleri Osmanlı'nın

yok edilmesi ve Türklerin küçük bir devlet boyutuna indirilmesi için büyük planını uygulamaya koymuştu. Tarihin en güçlü İmparatorluğunu kurmuş, yedi düvele hükmetmiş bir millete vatan olarak Anadolu'da küçük bir bölge görülmekteydi.

Esaret altına girmemiş bir milleti yeniden harekete geçirmek için ilk adımı namüsaıt şartlar altında atan Mustafa Kemal Paşa, bir süre sonra emsali görülmemiş başarıya imza atarak herkesin takdirini kazanarak Anadolu'nun yiğit evlatlarına lider oluyordu. Önderliğinde örgütlenen Anadolu tarihi Milli Mücadelesine başlıyor ve ülkenin her bölgesinden gelen seçilmiş temsilcilerin oluşturduğu TBMM'si bu mücadelenin mihrakını teşkil ediyordu. Kurulacak ülkenin istikbaline ait hayati kararlar burada alınırdı.

Özetlersek; üç kıtada egemen olan Büyük Osmanlı İmparatorluğu I. Dünya Savaşı sonunda 31 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi ve ardından gelen 10 Ağustos 1920 Sevr Antlaşması ile yıkılması resmîyet kazanırken, Türkler bu acı sonucu yeni bir doğuş'a çevirmesi ile devlet kurma yeteneklerini ortaya koyarak bir kez daha gerçekleştirdiler.

Tarihte "Türkiye Cumhuriyeti" olarak yerini alacak devlet, 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi kurulması ile doğdu. Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışından itibaren başlayan bu görkemli doğuş hareketinde; Havza'da ilk mitinginde "Pontusculara karşı silahlı mücadele" çağrısı oldu. Burada düşmana karşı direniş için Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kuruldu. Doğu'da Erzurum, Batı'da Balıkesir'de kongre yapılarak düşmana karşı savunma çareleri ile örgütlenme gereğini duyurdu. Amasya'da, vatanın bütünlüğüne dair meşhur Amasya Tamimi yayımlandı. Bu genelge ile Kurtuluş Savaşı fiilen

başlamış oldu. Erzurum'da alınan kararla "düşmana karşı savunmanın tüm memleket sathına yayılması ve hemen uygulanması" istendi. Sivas kongresi, milletçe örgütlenmeyi sağladı. Bu kongrede yeni devletin kuruluşu için yapılacak mücadele şekli saptanarak, Kurtuluş Savaşını Ankara'da TBMM açılıncaya kadar Anadolu ve Rumeli "Müdafaa-i Hukuk Cemiyet" adına kongrenin seçtiği temsil heyeti sürdürdü ve yönetti. Mustafa Kemal ve Temsil Heyeti 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelerek Devlet hizmetlerini buradan yönetmeye başladı. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilmesiyle doruğa ulaştı ve yeni Türk Devleti olarak dünyada bugünkü yerini aldı.

19 Mayıs 1919'da Samsun'dan başlayan ve Ankara'da toplanan "Büyük Hareket" te izlenen yola döşenen her bir taş yeni kurulacak Devletin dokusunu oluşturmuştur. Mustafa Kemal Havza'da ulusal direniş örgütleri kurulması için fikir oluşturmuş ve 28 Mayıs 1919 Amasya Tamimi ile mülki idare amirleri ve kumandanlara gerekli talimatı vererek bu genelge ile milli hareketin habercisi olmuştur. Amasya'dan Erzurum'a, oradan Sivas'a ve Ankara'ya uzanan yolda hep Ulusal Kurtuluşa ve Cumhuriyete dayalı yeni bir devletin kuruluş çalışmaları izlemiştir.

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/TBMM_1_d%C3%B6nem_milletvekilleri_listesi#/media/Dosya:Prayers_in_the_front_of_TBMM.jpg

Tek bir hedef vardı. Vatani dış ve iç düşmanların işgalinden kurtarmak ve millet iradesine dayalı çağdaş ve laik bir devlet kurmaktı.

Bir yandan yerel kongreler toplanıp kararlar alınırken, Ulusal Kongrelerde de Milli Misak ilkeleri saptanıyor, egemenlik ve bağımsızlık siyasi hedef haline getirilerek "ya istiklal, ya ölüm" andı içilerek, yeni bir devlete gidilmekteydi.

Mustafa Kemal Paşa, yürekte inandığı düşüncesini 17 dava arkadaşı ile yola çıktığı Samsun'dan başlayıp Amasya-Erzurum-Sivas'a çıkan, sonra Ankara'ya oradan İzmir'e ulaşan Zafer Yolculuğunda Türk Milletinin ve kendi talihi ile boğuştu, kaderini do-

kudu ve onun kaderi sonra Türk Milletinin kaderi oldu. 23 Nisan 1920'de Ankara'da toplanan TBMM'de çetin mücadeleler sonucu, topyekün Milli Mücadeleyi başarıya götürerek ülke işgalden kurtarılıp, Türkiye Cumhuriyeti Devleti kuruldu.

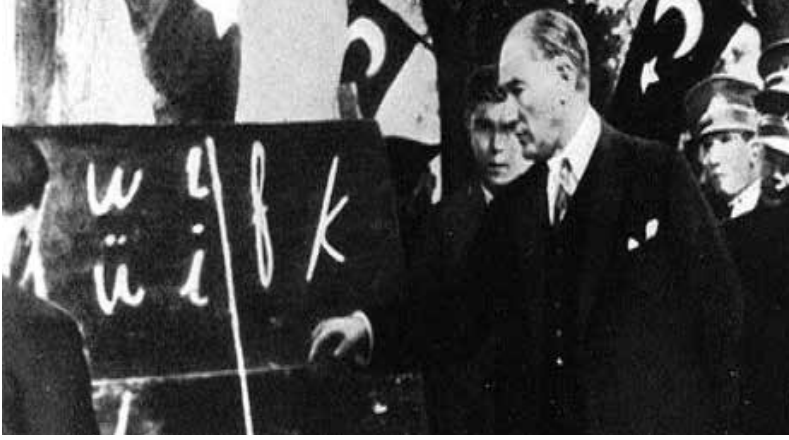
DEVLETİN KİMLİĞİ

Silahlı mücadele geride kalmış, artık Türk Devletini kurma çalışmaları başlamıştı. Çağdaş Türk Devletinin temel felsefesi "bilim ve akla" dayalı rasyonel ilkelere göre yönetilen Cumhuriyet temelleri olacaktı. Mustafa Kemal'in zihninde, insan aklının ortak değerlerinden çıkan

Kaynak: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/meclisin-acilmasina-giden-surec-100-yillik-gurur-478601.html>

Silahlı mücadele geride kalmış, artık Türk Devletini kurma çalışmaları başlamıştı. Çağdaş Türk Devletinin temel felsefesi "bilim ve akla" dayalı rasyonel ilkelere göre yönetilen Cumhuriyet temelleri olacaktı.

Kaynak: https://www.istanbulgercegi.com/dil-devrimi-85inci-yilinda_137900.html

bir uygarlık vardı. Bu uygarlık batı'daydı. Bu uygarlık akılcı değerleriyle öz benliğe uygun işlenmeliydi.

Misak-ı Milli temelini oluşturan fikir ve düşünceler doğrultusunda Türk Devletinin kurulması ve çizilecek sınırlar içinde gerçekleşmesi kaçınılmaz hedefti.

Bütün fertleri kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, milli şuur ve ülküler etrafında toplayan ve milletimizi, dünya milletleri arasında eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak milli birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen Türk milliyetçiliğinden söz edilerek; Millet'in tümü idarede söz sahibi olduğu ve gücünü TBMM'de birleştirdiği rejim, Türk Milleti'nin aynı zamanda haysiyet ve şerefi idi. Kurtuluş Savaşı milli bir dili, tarihi, kültürü,

ekonomisi, milliyetçi bir Türk Devleti kurmak için yapılmıştı. Bu yeni devlet anlayışı, hangi din ve ırk'tan olsa da Türk dili konuşan, Türk kültürü ile yetişen ve benimseyen her ferdi Türk kabul ediyordu. Çağdaş olmanın şartlarından olan bu ilke milleti din ve mezhep farklılığı ile bölmek isteyen her davranışa karşıydı.

Egemenliğin kaynağı olan, milleti oluşturan fertler eşitti. Hiçbir kimse, aile ve zümreye ayrıcalık tanııyordu. Toplumda tam bir demokratik anlayış hakim olmalıydı.

Ülkenin öz kaynakları ile kalkınmasını sağlayarak ekonomik bağımsızlık öngörülüyordu. Kalkınmada özel girişime önem verilerek, ancak toplum yararı gözetilerek devlet düzenleyici, planlayıcı, işletmecisi kabul edilmek gerekirdi.

Çağdaş dünyaya ayak uydurmak laiklik ilkesi ile mümkündü. Cumhuriyetin temelinde "tam bağımsızlık, ulusal egemenlik, çağdaş uygarlık" vardı. Din ve mezhep herkesin vicdanına kalmış bir işti. Devrimler ile kul'dan "birey", tebaadan "yurttaş", ümmetten "ulus" haline gelerek çağdaşlaşmak isteniyordu. Bunun için inkılapları koruyacak tedbirler de ihmal edilmedi.

Dilde Türkçeye dönüş, Türk dilini geliştirip, öz benliğine kavuşturma ça-

lışmaları, Türk İnkılabının milliyetçi ilkelerinin gereği idi. Kendi kaynaklarından kural üretmiş bir dilin, milli bir toplum olmak için zorunlu olduğundan bu hareket destek görmüş. Milli birlik ve beraberliği korumak ve devleti içten ve dıştan gelecek siyasi, ekonomik ve doktriner etkilere karşı güçlü kılmak, devletin devamlılığını sağlamak için tedbirler gerekiyordu. Bu da Cumhuriyet İdaresi ile sağlanacağı düşünülüyordu.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVLETİ

Lozan görüşmeleri uzun ve çetin bir boğuşma halinde geçmiş, Kuva-yı Milliye ruhu ile emperyalizm, Çanakkale ve Anadolu'dan sonra Lozan'da da karşılaşmış ve bu ruh galip gelmiştir. Yokluk ve yoksulluk içinde Vatanı savunmak için bu kez Türk Milleti "Gaza Ruhu" ile yaptığı mücadele başarıya ulaşarak İstiklal Mücadelesi kazanılmıştı.

İşgal edilen vatan kurtarılmış, emperyalizm ve yordakçıları yenilmiş, ülke bağımsızlığına kavuşmuştur. Bununla kalınmamış, Atatürk'ün önderliğinde kalkınma hamlelerine girilmiş, cumhuriyeti kuran kadro milleti çağdaş hale getirmek için devrimler yapmış ve demokrasi yolunda akıl ve yurtseverlik ile milleti birleştirmiştir. Milli menfaatleri hedef alan iç ve dış politikada barış öngörülerek ilim ve irfan yönünde çalışmalara önem verilerek bugünün güçlü Türkiye'si olmuştur.

23 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması Türk tarihinde yeni bir sahife açtı. Silahlı mücadele geride kalmıştı. Artık hem adı ve kurulacak kurumları ile Çağdaş Türk Devleti kurma çalışmaları başlama zamanı gelmişti. Bu yeni devletin adı "Türkiye Cumhuriyeti" oldu. 1920'de kurulan meclis, bu topraklarda yaşayan insanların "Türkiye Büyük Millet Meclisi" oldu. Çağdaş

Egemenliğin kaynağı olan, milleti oluşturan fertler eşitti. Hiçbir kimse, aile ve zümreye ayrıcalık tanııyordu. Toplumda tam bir demokratik anlayış hakim olmalıydı.

Türk Devleti fikri Kurtuluş Savaşı sıralarında filizlenip, şekillenen bir idealdi. Yeni devletin temel felsefesi akla dayanan bilim yolu olup, hareket noktası insan olan, insan hak ve hürriyetlerine saygılı cumhuriyetçi demokratik rejim kurulacaktı.

Mustafa Kemal'e göre insan aklının ortak değerlerinden çıkan uygarlık batıda bulunmakta idi. Ancak bu uygarlık olduğu gibi aktarılmayıp, milli benliğe, akla ve ilme uymayan unsurlar temizlenerek elde edilecek öz, bu uygarlığın akılcı değerleri ile yeniden benliğe uygun düzenlenmeliydi.

Lozan Antlaşması imzalandıktan sonra ele alınan ilk konu devlet rejiminin şekli oldu. "Milletin saltanat ve hakimiyet makamı yalnız ve ancak TBMM'dir. Bu egemenlik makamının hükümetine TBMM Hükümeti denir" ifadesiyle rejim konusu çözümlendi.

Batı rejimler incelenerek yönetim, siyaset ve eğitim üzerindeki din et-

Kaynak: <https://www.kobiyasam.com.tr/2019/11/27/ataturkun-ekonomi-modeli/>

kisini kaldırmak, akli ve ilmi devlet ve toplum hayatında hakim kılmak gerektiği inancıyla laiklik kabul edilerek, bütün kurumlarda yerleşmesi yolunda çalışmalar girildi. 1922'de saltanat, 3 Mart 1924'de Halifelik

kaldırıldı. Eğitim birleştirildi. Şeriyet ve Evkaf Bakanlıkları kaldırıldı.

Mustafa Kemal Paşa 19 Ocak 1923 tarihinde İzmit halkına seslenişinde; "Memleket baştan sona harap ve vîranedir. Memlekette yol yok, hiçbir uygar kurum yoktur. Memleket kalplere acı ve keder veren, gözlerden kanlı yaş akıtan feci bir görüntü arz ediyor. Millettin refah ve mutluluğundan söz etmek mümkün değildir."

17 Şubat 1923'te İzmir İktisat (Mısak-İktisat) Kongresinde dile getirilen niyet ve kararların birincisi "özgüven tesisi", ikincisi hür teşebbüse dayalı iktisadi kalkınma vurgulandı. Amaç "kendine yeterli" bir ekonomi için milli ve yerli bir sanayi kurmaktır.

Başka bir konuşmasında iktisat ve ilim zaferleri için her şeyden önce yaygın cehaleti yenmek gerektiğinden söz ederek, bunun için uygulamaya dayanan yaygın bir eğitime ihtiyaç olduğuna değinmiştir.

"Yollar, demiryolları, limanlar yapılacak sonra çağdaş ve bilimsel araçlar kullanarak tarımı yükselteceğiz. Sonra sanatkarlar yetiştireceğiz ve fabrikalar olacaktır. Dünyada her

Kaynak: <https://www.kobiyasam.com.tr/2019/11/27/ataturkun-ekonomi-modeli/>

şey için, başarı için en hakiki mürşit (yol gösterici) ilimdir.” 10. Yıl nutkunda Türk Milletini uygarlığa taşıyacak meşalenin pozitif bilim olduğunu söylemiştir.

Ve Zaviyeler kapatıldı.

Uygar ve çağdaş devlet yaratılmasında karşılaşılan engeller, azim ve kararlılıkla aşılmıyordu. Türk Milleti'nin dilinin Türkçe olduğu ifade edilerek 3 Kasım 1928'de Yeni Türk Harfleri kabul edilip yürürlüğe girdi. Türkçenin zenginleşmesi okuma-yazma kolaylığı sağlanmasıyla, kitap basımı hız kazandı. Yeni harflerin Türk Ulusuna öğretilmesi ve benimsemesi için Millet Mektepleri açıldı.

1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkası kuruldu. İlk denemede olduğu gibi inkılap'ı sindirememiş gerici unsurlar sebebi ile Serbest Fırka kendisini feshetmek zorunda kaldı.

Kadının çağdaşlaşması, Medeni Kanununun hazırlanması ile Türk kadını medeni haklar kazandı. Kafes arkasında tutulan, çarşafı örtülen kadın, toplumda layık olduğu yeri aldı. 1930 Yılında belediye üyesi seçme ve seçilme hakkı verildi.

Ekonomik alanda önemli adımlar atıldı. Savaşlar yüzünden harap olmuş, siyasi ve ekonomik bağımsızlığını yitirmiş temel sektörlerin üzerinde en büyük engel teşkil eden kapitülasyonlar kaldırıldı. 1923 İzmir İktisat Kongresinin ardından hızlı kalkınma hamlesine girişildi. Tarımı canlandırmak için çiftçiye destek sağlandı. Teşvik-i Sanayi Kanunu yenilendi. 1923-1933 Yılları arasında birçok fabrikalar kuruldu. Sanayi ve maden politikası düzenlendi. Esnaf ve sermaye kuruluşlarına destek için 1935'te Sanayi ve Maadin Bankası kuruldu. Sanayi ve ticaret odaları tesis edildi. Eleman yetiştirmek üzere meslek ve teknik okulları açıldı.

Bu gelişmeler olurken 1929 Ekonomik Buhranı yaşanıyordu. Buhran yeni bir ekonomik model gerektirdi. Böylece Devletçilik Politikasına geçildi. “Bir milletin kültür seviyesi, devlet-fikir-ekonomi sahalarındaki faaliyet ve başarıları neticeleri toplamı” ile ölçülür denilerek gerçekçi ve akılcı politika ile devletçiliğe geçmeye karar verildi. Bu Türkiye'nin ihtiyaçlarından doğmuş kendine has bir sistem ile uygulandı.

Türkler, yüz yıllardan beri özgür ve bağımsız yaşamış ve bağımsızlığı yaşam gereği saymış devletler kuran atalarımızın kurduğu uygarlıkları incelemek, Türklüğü dünyaya tanıtmak, bildirmek üzere Türk Tarih Tetkik Heyeti kuruldu (15 Nisan 1931). Arkasından Türk Dil Kurumu kuruldu (12 Temmuz 1932). Dil de Türkçeye dönüş, Türk Dilini geliştirme, öz benliğine kavuşturma çalışmaları, Türk İnkılabının milliyetçi-halkçı-laik ilkelerinin gereği idi. Mustafa Kemal, kendi kuralları ile üretilmiş bir dilin, milli bir toplum olmak için ne kadar zorunlu olduğunu bildiğinden bu hareketleri bizzat çalışarak desteklemişti. Bu esaslar 5 Şubat 1937'de Kemalizm temeli oluşturan altı ilke halinde Anayasa'ya dahil olmuştu.

Çağdaş Türk Devletinin kurulmasından sonra 21 Haziran 1934'te çıkan Soyadı Kanunu kabulünden itibaren Mustafa Kemal “Atatürk” soyadını kullanmıştır. Yıllarca akıl almaz yokluk ve güçlüklerden sonra gerçekleşen Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan her Türk vatandaşı gibi Atatürk'te bir insan rahatlığı ve mutluluğunu yaşamış olarak, yeni Türk Devleti'ni onurlu bir savaş sonunda varlık ve bağımsızlığını kendi ağzından dünyaya duyurmuştur.

Yeni Türk Devleti gerçekleştirdiği inkılaplar ile çağdaş uygar dünyada yerini aldıktan sonra kalkınma hamlesine önem vermiştir. Yokluklar içinde Türk Milletinin emeği,

sermayesi ve öz kaynakları ile azimli gayreti sonucu merhaleler kaydetmiş, milli iç ve dış siyasetini “Yurtta Barış, Dünyada Barış” ilkesine dayandırmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti çok yönlü dış politikayı seçerek diğer devletler ile dostane ilişkiler içerisinde bulunarak saygınlık sağlamış, bu siyasette kendisine bölgede aktif, birleştirici uygulama yeteneği kazandırmıştır. Bu politika da, bir milletin sağlam bir ekonomi politikası uygulamak suretiyle devletler arasında mümtaz bir yer kazanabileceğini dünyaya göstermiştir.

Cumhuriyeti kuran kadro büyük yurtseverlik ile Türk Milletini, Milli Mücadele de birleştirmiş, Milli menfaati hedef alan iç ve dış politikada barış öngörülerek ilim ve irfan yönünde çalışmalara önem verilerek ekonomi ve sanayide büyük başarı elde ederek, günün güçlü Türkiye'si olmuştur.

Atatürk 10. Yıl Nutkunda Türk Milletini uygarlığa taşıyacak meşalenin “pozitif bilim” olduğunu söyleyerek, Türk Gençliğine manevi mirasım “ilim ve akıl”dır demişlerdir.

Yokluk ve kıt imkanlar ortamında Kuva-yı Milliye ruhu ile yapılan Milli Mücadele sonunda Türkiye Cumhuriyetini kuran Atatürk ile Kurucu Altın Kuşak'ı ve bu mücadeleye katılan herkesi minnet ve şükranla anıyoruz.

Ruhları Şad olsun...Yaşasın Türk Milleti.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti İlelebet Payidar Olsun...

DEĞERLENDİRME

Türkiye'nin coğrafi konumu stratejik öneme sahiptir. Yurdumuz, Karadeniz ile Akdeniz'i hem birbirinden ayırmakta, hem de dar bir deniz parçası ile ikisini birleştirmektedir. Bunun yanında Anadolu; Asya ve

Avrupa'yı bağlayan kara yolları üzerinde bulunmaktadır. Ülkemiz doğu ile batı arasında tam anlamıyla bir köprüdür. Orta Doğu ülkelerinin batı ile teması Türkiye üzerinden olmaktadır. Vatanımız her çeşit iklim ve toprağa sahip yapısıyla, bir kaç dışında her tür tarım ürünlerini yetiştirmekte, bunun yanında madenleri, ormanları, üç yanı denizleriyle pek çok zenginliğe sahiptir.

Osmanlı Devletinin kuruluş zamanlarından beri güzel yurdumuza göz dikenlerin sayısı hiçbir zaman eksilmemiştir. Osmanlı'nın kuruluşundan, Kurtuluş Savaşının zaferle sonuçlanana kadar ülkemizi paylaşma istekleri bitmemiştir.

Milletimiz, Atatürk'ün önderliğinde Kurtuluş Savaşını kazanmasıyla yurtdaki isteklerin hiçbirinin gerçekleşmesine izin vermedi. Düşmanların uygulamaya koyduğu planlar

1922 yılında yok edildi. Türkiye tekrar tam anlamıyla bağımsız ülke olarak bizim oldu. Kurtuluştan önceki duruma düşmemek için, güçlenmek ve Milli Birliği pekiştirmek gerekti. Türk İnkılabı bunun için yapıldı ve amacına ulaştı.

Ama, Türkiye'yi parçalamak yoluna çekmek isteyenler azalmamıştır. Türkiye'yi güçlü ve birlik görmek isteyenlerin birkaçı şimdi "ahvalin değişimi ile ahkam da değişir" görüşüne uygun olarak dost görünüyor. Türkiye'yi güçlü ve birlik görmek isteyenler yine vardır. Orta Doğu'da barış ve birliğin sembolü tek ülke olan Türkiye her zaman, her dönemde güçlü olmak zorundadır.

Karanlık isteklere sahip olanlar, ülkemizi ve milletimizi güçlü duruma getirdiği için Atatürk İlkelerine yoğun saldırı konusu yapmışlardır. Millet egemenliği yolu ile halkımızın

bilinçlenmesini istemezler. Millet egemenliğine dayalı ve demokrasiye sahip Türkiye onların istekleri doğrultusunda davranamaz. Halka dönük, halkın içinden çıkan, vatan dışın bütün ihtiyaçları ile ilgilenen Devlet, onların amaçlarına ters düşer. Akla, bilime, milli bilince ve köklü tarihe dayanan Türk Milleti'nin bağrından çıkan Cumhuriyet Hükümetleri gelişen güçlü devlet ve askeri gücü ile buna imkan vermez.

Atatürk, bağımsızlık savaşının nasıl kazanıldığını, ilim ve fenne dayanan çağdaş ulus devletinin nasıl kurulduğunu belirtmek için yazdığı Nutuk'un sonunda, yüzyıllardan beri çekilen felaketlerin doğurduğu uyanış ve aziz vatanın her köşesini sulayan kanların bedeli olduğunu ifade ederek, bu sonucu Türk Milleti ve Gençliğe emanet etmiştir. O'nun manevi mirası akıl, bilim ve muasır medeniyeti yakalamaktır.

MİSAK-I MİLLİ

Son Osmanlı Mebuslar Meclisinin ömrü uzun olmadı. Çalışabildiği iki aylık süre içinde ancak Misak-ı Milli adı verilen esasları tespit ve kabul edebildi. 16 Mart 1920'de İstanbul'un resmen işgalinden sonra, İngilizler tarafından kapatılan bu meclisin Milli Kurtuluş hareketinden yana olan üyeleri tutuklanarak Malta adasına sürüldü.

Son Osmanlı Mebuslar Meclisince kabul edilen Milli Misak'ın Erzurum ve Sivas Kongrelerinde alınan kararları ışığında hazırlanan 6 maddesi vardır. Sonra 23 Nisan 1920'de Ankara'da toplanan TBMM'nin ve Türk Hükümetinin bütün uluslararası görüşmelerinin savunduğu ve hiçbir ödün vermediği bu altı madde şöyledir;

1. Osmanlı Devletinin olduğu halde mütareke imzalanırken düşman işgalinde bulunan çoğunlukla Arapların oturduğu

yerlerin geleceği oralarda oturan halkın oyu ile belirlenecektir.

2. Serbest kalır kalmaz kendi oylarıyla anayurda katılmış olan üç il (Kars-Ardahan-Artvin) için yeniden kamu oyuna başvurulabilir.
3. Batı Trakya'nın hukuki durumu, burada oturan halkın oylaması ile belirlenecektir.
4. İstanbul'un ve Marmara Denizinin güvenliğini korumak şartıyla Osmanlı Devleti ile diğer devletler Çanakkale ve İstanbul Boğazlarının ticarete ve ulaşımına açılması için verecekleri karar geçerli olacaktır.
5. Azınlıklar için bütün devletler arasında yapılan sözleşmelerde azınlıklara tanınan haklar, çeşitli ülkelerde yaşayan Müslümanlara tanınmak şartıyla Türkiye'deki azınlıklara da tanınacaktır.
6. Gelişmesini sağlamak ve modern bir yönetim düzeni kurabilmek için her devlet gibi Osman Devletinin de tam bağımsızlığa

ulaşması varlığının temelidir. Bu nedenle siyasal, mali, adli bağımlılık kabul edilemez. Ortaya çıkacak borçların ödenmesi de bu esaslara aykırı olamaz.

KAYNAKÇA

- İmparatorluktan Milli Devlete, Doç.Dr. Ünsal Yavuz
- Nutuk-Atatürk
- Kurtuluş Savaşı-Vatan Yayınları
- İstiklal Harbimizin Esasları -Kazım Karabekir Paşa
- Kuruluşun ve Cumhuriyetin Manevi Mimarları, Cemal Kutay
- Tek Adam, Ş.Süreyya Aydemir
- Ulusal Kuruluş Mücadelesi- Vali, Senatör İbrahim Sadi Öztürk
- Sevr ile Lozan Antlaşması- Vali, Senatör İbrahim Sadi Öztürk
- Birinci TBMM Oturumları Vali, Senatör İbrahim Sadi Öztürk
- Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi
- 20 Yüzyıl Siyasi Tarihi Prof. Dr. Fahir Armaoğlu